

POSTANOWIENIE

Dnia 9 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania H. W. i U. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bielsku Białej
o składki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 sierpnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 23 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 2621/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 23 czerwca 2022 r. w sprawie z odwołań H. W. i U. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Bielsku Białej w przedmiocie składek, oddalił apelacje odwołujących się od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 15 września 2020 r., którym oddalono odwołania.

Powyższy wyrok został przez odwołujących się zaskarżony skargą kasacyjną w całości. Skargę oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego: 1) art. 83 ust. 1 w związku z art. 48 ust. 1 i art. 32 oraz w związku z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez ich niewłaściwe

zastosowanie i oddalenie apelacji, mimo iż okoliczności wyłączające odpowiedzialność płatnika, powstałe wtórnie względem decyzji, przede wszystkim zawarcie przez płatnika umowy o rozłożeniu na raty należności z organem, powinny zostać uwzględnione, a decyzja uchylona; 2) art. 29 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 2651 ze zm.; dalej: Ordynacja podatkowa) w związku z art. 31 i art. 29 ust. 1 ustawy systemowej, przez jego niewłaściwe zastosowanie i oddalenie apelacji, mimo iż okoliczności wyłączające odpowiedzialność małżonki płatnika, powstałe wtórnie względem decyzji, w tym zawarcie przez płatnika umowy o rozłożeniu na raty należności z organem zawierające zakaz skierowania egzekucji wobec majątku małżonki płatnika, powinny zostać uwzględnione, a decyzja uchylona. Skarżący podnieśli również zarzut naruszenia przepisów postępowania, mający wpływ na treść wyroku: art. 316 § 1 k.p.c., przez jego błędną wykładnię i uznanie, iż kontrola zasadności przedmiotowych decyzji sprowadzała się wyłącznie do oceny prawidłowości ustalonego przez organ rentowy zadłużenia istniejącego na datę wydania owych decyzji, natomiast dokonane przez skarżących wpłaty na rzecz organu i zawarta z organem umowa z dnia [...] lutego 2020 r. o rozłożeniu na raty należności, po wydaniu tychże decyzji, pozostają bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, przyznanie od organu na rzecz skarżących zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazali na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, wynikającą w ich ocenie z błędnej wykładni art. 316 § 1 k.p.c. dokonanej przez Sąd Apelacyjny, w sytuacji wyłączenia odpowiedzialności skarżących, skutkującą wydaniem zaskarżonego wyroku. Wskazali, że decyzja o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległości podatkowe, a więc i składkowe ma charakter konstytutywny, a więc sąd powinien uwzględnić okoliczności wyłączające odpowiedzialność, tj. postanowienia umowy z dnia [...] czerwca 2020 r. zawartej pomiędzy płatnikiem a ZUS.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14

lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

W sprawie decyzjami z dnia 28 stycznia 2020 r. adresowanymi do płatnika składek i jego małżonki U. W., ZUS stwierdził, że H. W. jest jego dłużnikiem z tytułu nieopłaconych składek w wysokości wskazanej w tych decyzjach. Odwołujący się podnosili, że płatnik składek w dniu 14 lutego 2020 r. wystąpił z wnioskiem o rozłożenie na raty należności z tytułu składek, co oznacza w ich ocenie, iż zaskarżona decyzja została wydana przedwcześnie. W dniu [...] czerwca 2020 r. H. W. zawarł z organem rentowym umowę o rozłożenie na raty należności składkowych, jednocześnie zawieszającą wszczęte wcześniej a nie zakończone postępowania egzekucyjne.

Podkreślić należy, że w judykaturze utrwalony jest pogląd, w myśl którego zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 121 oraz postanowienia z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 i z dnia 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692).

Odnosząc się do podnoszonego w uzasadnieniu wniosku rażącego naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 316 § 1 k.p.c. zauważyć można, że w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że sąd ubezpieczeń społecznych ocenia legalność decyzji organu rentowego według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania. Wynika to z istoty postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń

społecznych, w którym sąd dokonuje kontroli wyłącznie tych rozstrzygnięć o prawach i obowiązkach stron stosunku ubezpieczenia społecznego, które zostały uprzednio podjęte przez organ rentowy. Wprawdzie kontrola ta ma wymiar pełny i wszechstronny (w przeciwieństwie do kontroli sprawowanej przez sądownictwo administracyjne) a jednym z jej instrumentów jest możliwość prowadzenia przez sąd ubezpieczeń społecznych postępowania dowodowego na zasadach przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, to jednak rozstrzygnięcie sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych (po przeanalizowaniu na nowo wszelkich okoliczności faktycznych i prawnych) musi odnosić się do przedmiotu objętego treścią decyzji organu rentowego. Zakres kognicji sądu ubezpieczeń społecznych jest ściśle uzależniony od tego, co było przedmiotem rozstrzygnięcia organu rentowego. W drodze wyjątku od tej zasady, (który nie może być traktowany rozszerzająco), orzecznictwo dopuszcza możliwość uwzględniania przez sąd okoliczności niebędących przedmiotem decyzji organu rentowego. Przykładowo w wyroku z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97 (OSNAPIUS 1999 nr 5, poz. 181) Sąd Najwyższy dopuścił możliwość przyznania renty inwalidzkiej w sytuacji, gdy ubezpieczona spełniła warunki uprawniające do tego świadczenia po wydaniu zaskarżonej decyzji w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji. Taka możliwość wchodzi w rachubę wówczas, gdy podstawa faktyczna rozstrzygnięcia zawartego w wyroku sądu dotyczy "okoliczności pewnych". Wydanie w takiej sytuacji wyroku prowadzi do swoistego "skrócenia procedury" i jest podyktowane względami ekonomii procesowej. Eliminuje konieczność wystąpienia do organu rentowego przez osobę uprawnioną z kolejnym - tym razem zasadnym - wnioskiem o świadczenie niewątpliwie należne (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2013 r., I UK 55/13, LEX nr 1463840 i cytowane tam orzecznictwo).

O naruszeniu art. 316 § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych można więc mówić tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że przy zastosowaniu procedury obowiązującej w tych sprawach świadczenie bez żadnych wątpliwości zostałoby przyznane. W innych przypadkach obowiązuje zasada oceny prawidłowości decyzji według stanu istniejącego w dacie jej wydania. Mimo że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do

stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w "klasycznym" procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter. Wyjątek od reguły z art. 316 § 1 k.p.c., czyli orzekanie według stanu z chwili wydania decyzji, dotyczy w szczególności spraw, których przedmiotem nie jest przyznanie świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

W orzecznictwie wskazuje się również, że wyjątek od reguły z art. 316 § 1 k.p.c., czyli orzekanie według stanu z chwili wydania decyzji, dotyczy w szczególności spraw, których przedmiotem jest odpowiedzialność za zaległości składkowe płatnika składek lub osoby trzeciej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2013 r., I UK 55/13, LEX nr 1463840; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2021 r., II USK 257/21, LEX nr 3244497).

O naruszeniu art. 316 § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych można więc mówić tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że przy zastosowaniu procedury obowiązującej w tych sprawach świadczenie bez żadnych wątpliwości zostałoby przyznane. W innych przypadkach obowiązuje zasada oceny prawidłowości decyzji według stanu istniejącego w dacie jej wydania. Mimo że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w "klasycznym" procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter. Wyjątek od reguły z art. 316 § 1 k.p.c., czyli orzekanie według stanu z chwili wydania decyzji, dotyczy w szczególności spraw, których przedmiotem nie jest przyznanie świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Rozpoznawana sprawa jest taką sprawą, gdyż dotyczy kontroli decyzji, w której organ rentowy decyzjami z dnia 28 stycznia 2020r. adresowanymi do płatnika składek i jego małżonki U. W. stwierdził (deklaratywnie), że H. W. jest jego dłużnikiem z tytułu nieopłaconych składek na:

ubezpieczenia za okres 11/2013-10/2016 w kwocie [...] zł oraz należne odsetki w kwocie [...] zł i koszty egzekucji w kwocie [...] zł; ubezpieczenie zdrowotne za okres 02/2014-10/2016, 10/2016-11/2016 w kwocie [...] zł oraz należne odsetki w kwocie [...] zł i koszty egzekucji w kwocie [...] zł; Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres 07/2015-10/2016 w kwocie [...] zł oraz należne odsetki w kwocie [...] zł i koszty egzekucji w kwocie [...] zł.

Z tej przyczyny nie ma znaczenia, czy po wydaniu tych decyzji płatnik składek w dniu 14 lutego 2020r. wystąpił z wnioskiem o rozłożenie na raty należności z tytułu składek. W orzecznictwie zwracano przy tym już uwagę, że ocena możliwości płatniczych płatnika składek w zakresie wymiaru należności składkowych powinna być odnoszona do daty wydania decyzji, a nie do chwili zamknięcia rozprawy przez sąd (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2008 r., II UK 98/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 73), wobec czego zapłata długu składkowego po wydaniu decyzji stwierdzającej takie zobowiązanie, nie uzasadnia umorzenia z tej przyczyny postępowania sądowego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2010 r., I UK 117/10, OSNP 2012 nr 1-2, poz. 23).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(G.Z.)

[ms]